Írta: Benedek Csaba
2012. november 20. kedd, 15:27 - Módosítás: 2020. április 06. hétfő, 13:02

November 19. Erzsébet napja

Erzsébet, az Árpádok sarjadéka (1207–1231), a világegyház egyik legtiszteltebb női szentje, Szent Ferenc harmadrendjének mennyei pártfogója; a szegények és betegek, árvák és özvegyek patrónája. Büszke lehet rá nemzete.

Erzsébet, II. András és Gertrud leánya, Sárospatakon született. A mondai hagyomány szerint Klingsor, az erdélyi szász származású híres Minnesänger Wartburgban a csillagokból kiolvasta Erzsébet születését és jövendő dicsőségét.

Az Érdy-kódexnak a Legenda Aurea és Pelbárt nyomán szerkesztett legendája szerint már gyermekkorában kitűnt különös jámborságával, főleg az ünnepeket üli meg nagy buzgósággal. A táncot és játékot kerüli. A híres rózsalegenda még idehaza esett volna meg vele:

Történik egy napon, mikoron nagy hideg volna, hogy úgy mint senki ne látná, vinne apró maradékokat az vár kapuja elében az szegényeknek, és ime, elöl találá az ő atyja. Csodálkozván rajta ennen maga, mit járna és hova sietne. Megszólojtá: fiam, Erzséböt hova mégy, mit viszel. Az nemes király leánya miért fölötte szemérmes vala, nagyon megszégyellé magát. Megijede és nem tuda félelmében egyebet mit felelni: im rózsát viszök. Az ő atyja kedég, mint eszös ember, meggondolá, hogy nem volna rózsa virágzásának ideje. Hozzá hívá, és meglátá kelebét. Hát mind szép rózsavirág… Óh nagy ártatlanság, óh szeplőtelenségnek halhatatlan malasztja: ime az áldott mennyei Király, nem hagyá az ő szerelmes szolgálóleánya beszédét hamisságban, hogy szemérmöt ne vallana, de inkább szentséges voltát isteni irgalmasság követné…

Más előadás szerint ez már Thüringiában történt. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy – bár Erzsébet nagylelkűségét találóan jellemzi – vándorlegendával van dolgunk, amely más szentek történetében is felbukkan, de később a magyar királylány ikonográfiájához tartozik.

Már négy éves korában eljegyzik Thüringia őrgrófjának fiával, Lajossal. Ez egyik hagyomány szerint a pesti (mai belvárosi) Boldogasszony-templomban történt. Mindjárt Németországba viszik. Klingsor maga is benne lett volna abban a lánykérő követségben, amely Endrénél járt. 1221-ben ülik meg a menyegzőt.

Erzsébet korán kapcsolatba kerül a kezdődő franciskánus mozgalommal. Gyóntatója, a szigorú Marburgi Konrád is híve az új áramlatnak. Hitvesi és édesanyai kötelességei mellett, egész életét a szegényeknek és betegeknek szenteli.

Történék egy napon, – olvassuk a Tihanyi-kódexban – mikoron ura hon nem vóna: egy undok poklost megfereszte ennen házában és nyugodá el ő urának úrfiú ágyán, két lepedő között. Ez azonközben juta haza az ő vitéz ura Ime nagy bosszú panasszal eleiben esének az öregök. Kezdék nagy erősen vádolni az szent asszonyt, hogy tékozló volna, és nem tartaná takarékosan ő urának jószágát, szolgáit és megölné éhel, szoméhal (böjtön tartotta őket), és mindenestül fogva gonosz életű volna. Mondának annak fölötte: ha kedég nemes uram szavunkat nem hiszöd, menj el be ágyasházadba és egy nagy szörnyű undokságus poklost találsz úrfiú ágyadon nyugodni. Ám lássad, ha mind ellyen szertelen dolgoka

t el kell engedni. Mikoron az jámbor úr azt hallotta volna, megindula rajta és nagy hertelen mezejtelen fegyverét ragadá, mondván: mi dolog ez, akit hallok. Ha immáron jószágomat nem kiméli, avagy ennen magamat kimélene. Nagy haraggal beüté az ajtót, hogy mind az poklost megölje, mind az szent asszonyt levágja. És mikoron fölemelte vóna az lepödőt, látá hát ime az áldott, megfeszült Jézus Krisztust nagy vérbe keverödvén fekszik az ágyon. Ottan megrettene és bocsánatot kére tülle, és elenyészék Krisztus Jézus ő előle. Az szent asszony feleségétül még azonképpen bocsánatot kére, nagy sírván, és áldomást ada őneki mindenre szabadon munkálkodni…

E legendához csatlakozik a csodás köpönyegről szóló történet is: történék, hogy egy jobbágyfiú Rómába menne, lére be az herceghöz, miérthogy útjában volna, hogy láthatná az szent asszonyt, ki olyan nagy jó hírrel járna. És az jámbor herceg nagy jó kedvvel fogadá. És mikoron lakozna, kéré az úrfiú, hogy érdemlené láthatni Szent Erzsébetet. Ottan neki üzene az ő ura, hogy jőne alá hozzájuk. De Szent Erzsébet felelé, hogy nem volna szükség oka, mert ez világi dicséretöt nem kíván vala. Másod kedég, mert tisztösségre való ruhaöltözeti nem vala. Esmég neki izene az ő ura, hogy egyebet ne tenne. Az szent asszonynak nem lőn mit tenni, bemöne hamar imádkozó cellájába. És mikoron imádkoznék, ime Úristennek angyala szépségű ruhát és nagy drága kevekből fűzött koronát hoza őneki, és mondá, hogy Úristen küldötte volna. És nagy édes hálaadással és könnyhullatással reávevé, és leányval ura eleiben nyomoték nagy tisztösséggel. És elálmélkodnak mind közönséggel színének, személyének, szavának és öltözetinek szépségén és ékös voltán. És búcsúvétellel esmég cellájába méne. És az vendégök nagyon dicsérék Úristent és az szent asszonyt, mert bizony Krisztus Jézusnak szerelmes leánya volna.

Erzsébet 1227-ben elveszti férjét, aki a Szentföldre igyekezett. 1228 nagypéntekjén lemond a földi javakról. Utána sok megpróbáltatásban, sőt megszégyenítésben volt része. Urának rokonai túlzottnak találják önfeláldozó életét, ezért Wartburg várából Marburg városába költözik. Itt kórházat épít, de már nem él sokáig. Haldoklásának előadása a franciskánus hőskor szellemében, a Fioretti igézetében fogant:

És mikoron elközelgetne a végső hóra, esmég neki jelék (jelenék) az kegyes Jézus mondván: jöjj el immáran én szerelmes jegyösöm, az tenéked megszereztetött dicsőséges lakodalomban… Kezde imádkozni nagy édességgel. Ime azonközben egy igen szép mennyei madárka eleibe jöve, és kezde előtte nagy szép édes éneklést tenni, hogy hozja képöst Szent

Erzsébet es kezde énekleni…

Halála után negyednapiglan eltemetetlen hagyák. Éjjel és nappal édesködvén az szép illatban, és mikoron az szentegyházhoz vitték volna, nagy sokságú madarak jövének az szentegyházra, kit soha annak előtte nem láttanak vala, nagy csodálatos éneklést tevén….

Kívánsága szerint darócruhába öltöztették. Temetése a Szent Ferenc-kórház kápolnájában történt, amelyet ő alapított. Ez volt első nyugvóhelye. Rövidesen csodákat emlegettek, amelyek Erzsébet közbenjárására történtek. A pápa már 1235 pünkösdjén szentté avatta.

1236 május első napján Erzsébet koporsaját fölemelték (elevatio). Frigyes császár, aki hiába kérte meg a szent özvegy kezét; most egyszerű szőrcsuhában, de fején a császári koronával, segített a szerzeteseknek a koporsóvitelben. Amikor a gazdag bíborszövetbe takargatott csontokat az új koporsóba helyezték, a császár e szavakkal tett aranykoronát Erzsébet fejére: nem koronázhattam meg császárnénak, most megkoronázom Isten országa halhatatlan királynéjának.

Az ereklyéi fölé emelt templom a német gótika egyik mesterműve. A legenda szerint Erzsébetnek forró vágya volt olyan magas tornyú templom építése, hogy harangjának szavát Magyarországon is meghallják. Kereste is a helyet, de hiába. Egy nap fölvett a földről egy követ, a levegőbe dobta, és kijelentette, hogy ott fogja a templomot fölépíttetni, ahol a kő leesik. Mocsaras helyre esett, nem messze a Lahn vizétől. Csakugyan itt is épült fel a templom nagy nehézségek között, de a munkások tisztelték a szent kívánságát.

Erzsébet az egész világegyházban évszázadok óta szakadatlan tiszteletben részesül, mint az emberszeretet eszményi példaképe. A legnagyobb festők örökítették meg azokon a képeken, amelyek most a múzeumok büszkeségei, eredetileg azonban jámbor társulatok, harmadrendek, plébániai közösségik rendelték templomuk, ispotályuk számára: Simone Martini, Fra Angelico, Holbein, Murillo és annyi más.

Alakja nemcsak a jámbor legendát és egyházi művészetet ihlette meg, hanem ott él a modern idők nosztalgiáiban: Montalembert, Ida Görres-Coudenhove, Harsányi Lajos, Reinhold Schneider, Nigg, legújabban Elfride Kiel és sok más egyetemes írói igényű alkotásaiban, Liszt Ferenc hatalmas oratóriumában is. Sajnos azonban eddig senki sem akadt, aki Erzsébet népi utókorát, szakrális hagyományvilágát összefoglalta volna.

